

ONDERWIJS IN HET PAPIAMENTO

Awor ku ta asina leu ku Papiamento lo bai skol na Antia, maneho hulandés lo mester realisá ku Hulandés ta un segundo lenga pa muchanan antiano, ku ta papia Papiamento na kas. I ku ta pesei e muchanan tin mester di un akohida apropiá den enseyansa hulandés. Ademas ta asina ku e muchanan akí lo tin derecho (segun e lei nobo di edukashon básiko) di hana enseyansa di nan lenga materna.

Asina ku no tin mester di interumpí desaroyo di lenga di muchanan ku ta papia Papiamento na kas i e muchanan por disfrutá di un pida di nan propio kultura, lokual ta dunanan mas siguridat di nan identidat.

E muchanan lo por sina Hulandés banda di Papiamento i komprondé ta pakiko tin biaha nan tin difikultat ku struktura etc. di Hulandés.

Mi lenga

*Mi lenga,
Den nesesidat salí
Fo'i alma di aventurero,
Kultivá na boka di katibu,
A baj drecha su pará
Den kwentanan di jaja.*

*Su kurashi sin keber
— E márká brutu di su nasementu —
A butele rementá busá
I fórsa di su gan'i biba
A lan'te di swela
Den un warwarú di pusta-boka.*

*Su kantika tin kandela
Su simpleza tin koló.
Ku su wega di palabra
Mi por 'nabo bo sojá
Ku su ritmo i su stansha
Mi por sinta namorá.
Na mi lenga di kriojo,
Ku su zjètu di zonidu
No tin dwele ni legría pa herami,
Ni tin sort'i sintimentu
Ku mi n' tribi machiká.*

Pierre Lauffer

Papiamento: oorsprong en ontwikkeling

Papiamento is de taal die de meeste bewoners van Aruba, Bonaire en Curaçao gebruiken om met elkaar te communiceren. Papiamento is een Iberisch-Creoolse taal die ontstaan is uit het contact van verschillende volken. De eerste basis voor het Papiamento is ontstaan uit het contact van de Caribische en Arowaakse Indianen, de oorspronkelijke bewoners van de eilanden, met de Spanjaarden. Na de 'ontdekking' van het gebied door de Spanjaarden is er een contacttaal ontstaan uit de Indiaanse talen en de 'Gallego', de taal van waaruit het tegenwoordige Portugees en Spaans ook hun oorsprong hebben. Na de verovering door de Hollanders werd Curaçao centrum van de slavenhandel. Vanaf die tijd zijn er invloeden van het Nederlands, de taal van de Sefardische joden (uit Belen, Brazilië) die zich op de eilanden gevestigd hadden en de talen van de Afrikaanse slaven. Daar de slavenbazen de slaven uit hetzelfde gebied in Afrika zoveel mogelijk uit elkaar hielden, waren zij genoodzaakt om een taal te gebruiken die ze allemaal konden verstaan om met elkaar te communiceren. Zij hebben in grote mate bijgedragen aan de verdere ontwikkeling van het Papiamento. Ook zijn de eilanden korte tijd in handen geweest van de Engelsen en Fransen; ook van hun talen vinden we invloeden terug.

De oudste geschreven tekst die tot nu toe

gevonden is, is een liefdesbrief uit 1775.

Papiamento ta bai skol! De strijd van een moedertaal om officiële taal te worden

Om het volk direct te bereiken predikten de franciscaanse paters al in 1776 in het Papiamento. In de negentiende eeuw kreeg de katholieke missie 'meer interesse' voor het wel en wee van het volk. Men vond het nodig om het volk 'meer zedelijkheid' bij te brengen. Dit wilde men doen door middel van de catechismus, maar om deze te kunnen lezen moesten de mensen eerst leren lezen. Vandaar dat er kleine schooltjes ontstonden. De toenmalige bisschop Mgr. Nieuwindt vertaalde de catechismus in het Papiamento. In 1874 maakte een zekere pater Van Ewijk een lijst van de toen bestaande Papiamento-woorden en hij maakte notities over de grammatica van het Papiamento. Beide documenten zijn bewaard gebleven.

Behalve de motivatie van de missie om het volk te kerstenen en op 'het rechte pad' te houden door middel van communicatie (preek en onderwijs) was er weinig waardering voor het Papiamento als moedertaal van het volk getuige de volgende arrogante uitspraak van een Nederlandse onderwijzer in 1816: 'Het Papiaments bestaat uit bedorven Spaans, Indiaans en Hollands, arm in woorden, maar rijk in hevig uit de keel uitgesproken wordende schelle klanken en vooral in scheldwoorden. Onverdraaglijk is dit gekakel voor het fijne oor van de Europeaan en moeilijk kan men zich aan dit kalkoengeluid wennen.'

Het onderwijs werd voornamelijk door fraters en zusters uit Nederland gegeven. Bovendien deed in 1915 de olie-industrie zijn intrede op Curaçao en daarmee kwamen er meer Nederlandse functionarissen met hun gezinnen zich daar vestigen. Hierdoor werd het Papiamento meer en meer verdrongen en beïnvloed door het Nederlands. Op Aruba werd het Papiamento met de komst van de olie-industrie door het Amerikaans-Engels beïnvloed. Hoewel de functionarissen van de Lago Oil Company een eigen dorp met eigen school, ziekenhuis, club, winkels en andere voorzieningen maakten, werd de taal in de contacten met de arbeiders beïnvloed. Bovendien trok de maatschappij steeds meer arbeiders aan vanuit de Engelsspreekende dorpen uit Lago-Heights en San

Nicolas. Echter ook in San Nicolas bleef de officiële taal op de scholen Nederlands.

Helaas wordt met de Lager Onderwijs-wet van 1920 het Nederlands als officiële taal ingevoerd. Evenals in Nederland in die tijd waren er twee schooltypen. Eén voor de rijken en één voor de armen. Bijna alle veranderingen in het Nederlandse onderwijs werden zonder wijzigingen op de Antillen toegepast. Papiamento wordt als een struikelblok voor de vooruitgang in het onderwijs beschouwd en het is zelfs verboden om tijdens de schoolpauze Papiamento te spreken.

Desalniettemin beseffen enkele mensen uit de gemeenschap, zoals de liberale advocaat dr. Chumaçero, dat juist het Nederlands de ontwikkeling van de schoolkinderen in de weg staat. Hij schrijft een boek waarin hij constateert dat schoolkinderen leren lezen zonder te weten wat ze lezen. Er worden verschillende discussies gevoerd rond de instructietaal in het onderwijs, die zelfs het Nederlandse parlement bereiken. Echter zonder resultaat.

Hoewel het Papiamento zich als communicatiemiddel zowel in de pers als in de literatuur wist te handhaven en zich verder ontwikkelde, stokten met de verdere industrialisatie de discussies rond het Papiamento voor een tijdje, om in de 'emancipatorisch gerichte jaren zestig' weer heftig op te leven. Hieronder volgt een korte beschrijving van de ontwikkelingen:

1964: 'De Onderwijsraad' onderkent dat de problemen die zich voordoen in het onderwijs te maken hebben met de onderwaardering van het Papiamento.

1968: De commissie van het Gouvernement stelt het rapport *Leerplan en Leidraad* op. Dit rapport bevat twee alternatieven: 'de Nederlandse school' en 'de moedertaal-school'.

augustus 1971: Het Departement van Onderwijs kiest voor 'de moedertaal-school' en publiceert een plan om het Papiamento in 1974 te introduceren in het voorbereidend onderwijs en de eerste twee klassen van de lagere school op Aruba, Curaçao en Bonaire.

juni 1973: Een motie in het Parlement eist dat er een officiële ortografie moet komen.

januari 1974: De Centrale Regering wijdt 27 van het 57 regels tellende hoofdstuk over onderwijs aan onderwijs in het Papiamento.

maart 1974: De Regering benoemt de Commissie Daantje om een etimologische ortografie te bewerkstelligen. Er komt weerstand van Curaçao, dat een fonologische ortografie

voorstaat.

februari 1975: Leerkrachten op Curaçao staken in verband met de stagnatie van de introductie van het Papiamentu.

april 1975: De Centrale Regering besluit dat de Eilandsregeringen zelf moeten beslissen welke ortografie zij kiezen bij de introductie van Papiamentu in het onderwijs.

februari 1976: De Eilandsregeringen krijgen de machtiging om te experimenteren met de invoering van het Papiamentu.

november 1976: Op Curaçao wordt de 'Komishon Grandi' (grote commissie) opgericht om het voorbereidende werk voor Curaçao te doen.

juli 1977: Het Bestuurscollege van Curaçao besluit dat het Papiamentu de instructietaal wordt vanaf de eerste tot de zesde klas lagere school en dat het Nederlands als vreemde taal wordt onderwezen.

februari 1980: De Commissie Woordenlijst Papiamentu BBO krijgt de opdracht van het Bestuurscollege van het eilandgebied Aruba om een Papiamentstalige woordenlijst op te stellen, die gebruikt zou kunnen worden bij het voorbereidend onderwijs, de eerste twee leerjaren van het basisonderwijs en het buitengewoon basisonderwijs.

februari 1981: De Commissie Woordenlijst Papiamentu BBO van Aruba geeft een woordenlijst uit die niet alleen als leidraad gebruikt kan worden bij het ontwikkelen van lesmateriaal, maar die ook als uitgangspunt kan dienen voor het ontwikkelen van een lees/taalmethode in het Papiamentu en eventueel Papiamentstalig toetsmateriaal.

september 1982: De 'Grupo Sina Lesa' van het eilandgebied Aruba brengt een rapport uit voor een eerste experimentele fase voor een leren lezen-methode *Dal bai Numa* voor het buitengewoon basisonderwijs.

mei 1984: Het Departement van Onderwijs stuurt een concept-Landsbesluit inrichting basisonderwijs naar het onderwijsveld voor advies.

juni 1985: Hetzelfde concept-Landsbesluit met de verwerkte adviezen van het onderwijsveld wordt naar de minister van Onderwijs gestuurd.

door de huidige minister van Onderwijs.

Behalve de politieke discussie die gevoerd wordt rond het Papiamentu, wordt er op alle andere terreinen gewerkt aan de bewustwording en herwaardering van de moedertaal. Tooneelgroepen, dichters en linguïsten hebben gedurende al die jaren van strijd het hoofd geboden aan één van de laatste koloniale uitwassen. Doch ook het volk heeft steeds weerstand kunnen bieden aan wat Ini Statia in haar scriptie *Konta mi algo krioyo* noemt 'de allereerste geestelijke verminking' die via het onderwijs plaatsvindt, door 'nos dushi lenga', vrij vertaald: onze dierbare taal, te blijven gebruiken.

Papiamentu lo bai: skol na Hulanda? Zal Papiamentu als eigen-taalonderwijs in Nederland mogelijk zijn?

De Antillen hebben de laatste jaren zwaar te kampen gehad met werkloosheid, onder andere als gevolg van de automatisering in de industrie. De werklozen, met hun Nederlandse onderwijsachtergrond, hadden weinig andere alternatieven dan uit te wijken naar Nederland. Neem daarbij een ruim aantal studenten dat ook vanwege hun Nederlandse onderwijsachtergrond al van oudsher op Nederland aangevoerd is voor verdere studiemogelijkheden, dan is het niet verwonderlijk dat er op het moment een respectabel aantal, rond 40.000, Antillianen zich in Nederland bevindt: onder de Antillianen smalend 'het zevende Antilliaanse eiland' genoemd.

Deze Antillianen en hun kinderen hebben enerzijds de wrange vruchten van het negeren van hun moedertaal mogen plukken en anderzijds hebben zij met een steeds groeiende bewustwording hun moedertaal kunnen behouden. Vanaf de tijd dat het beleid meer aandacht ging besteden aan de etnische groepen die in de minderheid zijn in de Nederlandse samenleving, zien we dat de problemen rondom de moedertaal niet onderkend worden. In gesprekken met Nederlandse parlementariërs wordt de zaak afgedaan met het feit dat het Papiamentu nog niet als officiële taal op de Antillen is ingevoerd. Men gaat voorbij aan de noodzaak om voorbereidingen te treffen voor als het zover is. Bovendien onderschat men de consequenties die het hebben van een andere moedertaal met zich meebrengt. In het onderwijs wordt geen rekening gehouden met het

Hoewel er wederom door tussenkomst van de olie-industrie, nu met name door de problemen rondom de sluiting van Shell, een vertraging komt in de besluitvorming en in de invoering van 'het Landsbesluit ter uitvoering van artikel 11 van de Landsverordening basisonderwijs', wordt het schooljaar 1985/86 als het jaar van het Papiamentu in het onderwijs gepropageerd

feit dat het Nederlands voor Antillianen een tweede, 'historisch opgedrongen' taal is. Opvangmogelijkheden ontbreken voor Antilliaanse kinderen of het moet zijn dat men terugplaatsing in een lagere klas of onterechte doorverwijzing naar het buitengewoon onderwijs als zodanig beschouwt. Veel Antilliaanse kinderen stromen als gevolg van problemen met het Nederlands door naar het lbo.

In nota's van de overheid wordt slechts gepropageerd dat een snelle integratie een opeenstapeling van achterstandsfactoren moet voorkomen. Zelforganisaties, categorale organisaties en koepelorganisaties volgen zowel de ontwikkelingen op de Antillen als de nota's en projecten van het Nederlandse beleid. Moeizaam wordt steeds geprobeerd om inspraak te krijgen. De Plataforma di Organisashonan Antiano (POA) heeft studiedagen georganiseerd over OETC. Over het algemeen vonden ouders en leerkrachten het belangrijk dat de kinderen les zouden kunnen krijgen in het Papiamentu, maar de organisatie zou zo moeten zijn, dat het niet ten koste gaat van het Nederlandse onderwijs.

Nu de Antillen bijna zover zijn dat zij het Papiamentu als officiële taal voor de Benedenwindse eilanden zullen invoeren, is het alleszins logisch dat de Nederlandse regering niet aan dit feit voorbij kan gaan.

Papiamentu ta na skol kabu na Hulanda Papiamentu wordt al in Nederland onderwezen

Ondanks alle strijd rondom ortografie en/of invoering van Papiamentu als officiële taal wordt er in Nederland ijverig Papiamentu-les gegeven. Uit een oppervlakkige inventarisatie blijkt dat bijna alle categorale organisaties wel een cursus Papiamentu organiseren. Veel Antilliaanse jongeren van 12 tot 18 jaar die hier geboren zijn of die op jonge leeftijd hier naar toe zijn gekomen en die het Nederlands als eerste taal zijn gaan spreken, volgen de cursussen. Daarnaast worden de cursussen door Nederlanders bezocht. Zij willen bijvoorbeeld de taal van partners en vrienden leren, hebben zakelijke interesse (juristen, politie-agenten, drukkers van bladen van de categorale organisaties) of zijn geïnteresseerd vanwege de studie taalwetenschap.

De lessen worden meestal verzorgd door geïnteresseerde Antillianen die het als een soort hobby beschouwen. De lesmaterialen, leerstof

en dergelijke worden vaak door de cursusgevers zelf ontwikkeld, soms met behulp van bestaande methodes. Een van de belangrijkste kenmerken van het Papiamentu is dat het een tonale taal is. De veranderingen van woordbetekenis vinden plaats door accentverlegging in plaats van verbuiging of vervoeging. In het algemeen kost het veel moeite om dit goed te leren. Daar het Papiamentu meer als spreektaal dan als schrijftaal wordt gebruikt door de meeste Antillianen, bestaat de behoefte om ook de taal als schrijftaal te leren beheersen. Onlangs is er in Utrecht een cursus gestart om zowel de schrijftaal als de spreektaal van Antilliaanse journalisten en personen die vaak in het openbaar spreken op te waarderen. Onder de deskundige leiding van de dichter, schrijver, linguïst Luis Daal wordt het ondergesneeuwde Papiamentu schoongepoetst en creatief gehanteerd, getuige de volgende fragmenten van een gedicht, ontstaan tijdens de cursus:

Na kamina ...

(...)

*Mi ta sigui kan'i buska
riba un kamina*

skur, nubiá ...

*Yen di piedr'i otro mundo,
importá.*

Ku kada bes ta pone mi trompeká.

*Pero poko, poko
mi ta hal'e piedranan un banda.*

Traha dam ku nan.

Pa warda awaseru.

*E awaseru di sabana,
e awaseru tan sperá.*

Onderweg ...

(...)

*Ik blijf lopen zoeken
op een weg
donker en mistig
vol stenen uit een andere wereld
waarover ik steeds struikel.*

Maar langzaam aan ...

leg ik de stenen opzij.

Maak dammen ermee.

Om de regenbui af te wachten.

*De savanne-regenbui,
de lang verwachte regenbui.*

Moge de verwachting in het gedicht het beleid niet als 'kalkoengeluid' ontgaan, maar hopelijk dienen het als instrument om meer duidelijkheid te krijgen in de achterstandsfactoren die meespelen bij sommige Antilliaanse kinderen in het onderwijs in Nederland.

Literatuur

- Castro, J.G. de *Un Bosqueho ribu origen di Papiamento*
Cheng-Hennep, Ph. *Over Antillianen, samen wonen samen leven* Rotterdam 1984
Enfasis, *Ana* jrg 6 (1982), nr 7/8, Schoolbegeleidingsdienst Baai Makolaweg Willemstad, Curaçao
Fraai, J. *Ata Palabra* Curaçao 1981
Lauffer, P. *Un selekshon di palabra i ekspreshon* 1971
Palm, J. Ph. de *Het Nederlands op de Curaçaose school* Groningen, Wolters-Noordhoff (dissertatie), 1969
Pereira, J. *Het Antilliaanse schoolkind. Het Papiamento en het Nederlands* Werkstuk Taalkunde, Rijksuniversiteit Groningen, 1975
Prins-Winkel, A.C. *Kabes Duru?* Assen, Van Gorcum, 1973
Prins-Winkel, N. e.a. *Papiamento, Problems and Possibilities* Zutphen, De Walburg Pers, 1981
Römer, R. *De taalsituatie op de Nederlandse Antillen* Nederlandse Antillen, Cultureel Mozaïek, 1977
Statia, I. *Konta mi algo kriojo* Groningen 1984